

Wyrok z dnia 6 września 2000 r.

II UKN 688/99

Zaliczenie do III grupy inwalidzkiej z powodu szczególnego naruszenia sprawności organizmu wymienionego w § 25 rozporządzenia Ministra Pracy, Płac i Spraw Socjalnych z dnia 5 sierpnia 1983 r. w sprawie składu komisji lekarskich do spraw inwalidztwa i zatrudnienia, trybu postępowania, trybu kierowania na badania przez te komisje oraz szczegółowych zasad ustalania inwalidztwa (Dz.U. Nr 47, poz. 214 ze zm.), uważa się za częściową niezdolność do pracy w pojęciu art. 23 ust. 3 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 40, poz. 267 ze zm.) w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 28 czerwca 1996 r. o zmianie niektórych ustaw o zaopatrzeniu emerytalnym i o ubezpieczeniu społecznym (Dz.U. Nr 100, poz. 461) tylko wówczas, gdy przed dniem 1 września 1997 r. ustalone zostało z tego tytułu prawo do świadczeń.

Przewodniczący SSN Jerzy Kuźniar, Sędziowie SN: Beata Gudowska (sprawozdawca), Stefania Szymańska.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 6 września 2000 r. sprawy z wniosku Elżbiety W. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w G. o rentę, na skutek kasacji wnioskodawczyni od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 15 czerwca 1999 r. [...]

o d d a l i ł kasację.

U z a s a d n i e

Elżbieta W., ubezpieczona z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej od dnia 15 lutego 1990 r., złożyła w dniu 16 października 1995 r. wniosek o rentę inwalidzką. Orzeczeniem Obwodowej i Wojewódzkiej Komisji Lekarskich do spraw Inwalidztwa i Zatrudnienia została zaliczona do III grupy inwalidztwa po ustaleniu, że inwalidztwo to istnieje od listopada 1994 r. Organ rentowy, na podstawie art. 9 ust. 4

ustawy z dnia 18 grudnia 1976 r. o ubezpieczeniu społecznym osób prowadzących działalność gospodarczą oraz ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 1989 r. Nr 46, poz. 250 ze zm.), zawierającego warunek inwalidztwa całkowitego (II lub I grupy), decyzją z dnia 27 grudnia 1995 r., odmówił prawa do wnioskowanego świadczenia. Odwołanie od tej decyzji oddalił Sąd Wojewódzki w Gdańsku wyrokiem z dnia 31 stycznia 1997 r., potwierdzając ograniczenie zdolności ubezpieczonej do wykonywania dotychczasowego zatrudnienia w stopniu III grupy inwalidztwa. Sąd Apelacyjny w Gdańsku uwzględnił apelację ubezpieczonej i - uchylając powyższy wyrok orzeczeniem z dnia 17 czerwca 1997 r. - wskazał na konieczność ponownego rozpoznania sprawy i przeprowadzenia dowodu z opinii biegłego okulisty celem ustalenia rodzaju schorzenia narządu wzroku, stopnia jego nasilenia oraz wpływu na zdolność do wykonywania przez skarżącą zatrudnienia.

Rozpoznając sprawę ponownie, Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku dopuścił dowód z opinii dwóch biegłych okulistów, którzy rozpoznali u ubezpieczonej jednooczną. Stwierdzili, że żaden z zawodów ubezpieczonej, czyli ani wyuczony i wykonywany zawód maszynistki, ani inne wykonywane przez nią zawody (dozorcy, wartownika, sekretarki, referenta, sprzedawcy, robotnika gospodarczego, inspektora kulturalno-oświatowego oraz prowadzenie działalności gospodarczej w formie handlu prasą, książkami i artykułami drogowymi w kiosku) nie wymagały obuocznego widzenia. Sąd mając na względzie to, że wniosek rentowy został złożony w stanie prawnym obowiązującym przed dniem 1 września 1997 r. odniósł to ustalenie do przepisu § 25 rozporządzenia Ministra Pracy, Płac i Spraw Socjalnych z dnia 5 sierpnia 1983 r. w sprawie składu komisji lekarskich do spraw inwalidztwa i zatrudnienia, trybu kierowania na badania przez te komisje oraz szczegółowych zasad ustalania inwalidztwa (Dz.U. Nr 47, poz. 214 ze zm.), według którego jednooczną jako szczególne naruszenie sprawności organizmu uzasadniało - bez względu na zachowanie zdolności do pracy - zaliczenie do III grupy inwalidztwa. Biorąc zaś za podstawę stan prawny istniejący w chwili wydania wyroku, ocenił ustalone fakty według art. 6 ust. 3 lit b oraz art. 1 pkt 2 w związku z art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 28 czerwca 1996 r. o zmianie niektórych ustaw o zaopatrzeniu emerytalnym i o ubezpieczeniu społecznym (Dz.U. Nr 100, poz. 461) oraz w związku z art. 9 ust. 4 ustawy z dnia 18 grudnia 1976 r. (w brzmieniu obowiązującym od dnia 1 września 1997 r.) i stwierdził, że ubezpieczona jest częściowo niezdolna do pracy.

Wyrokiem z dnia 23 września 1998 r. zmienił zaskarżoną decyzję, przyznając jej rentę z tytułu tej niezdolności od dnia 1 listopada 1997 r. na stałe.

W apelacji organ rentowy zarzucił, że Sąd pierwszej instancji nieprawidłowo ustalił niezdolność ubezpieczonej do pracy, skoro stwierdził, że nie wykonywała nigdy pracy wymagającej obuocznego widzenia, a więc, że nie utraciła zdolności do wykonywania zatrudnienia dotychczasowego.

Sąd Apelacyjny, po przeprowadzeniu dowodu z dodatkowych wyjaśnień biegłego okulisty, po odniesieniu się przez niego do dalszego osłabienia wzroku, powodującego niezdolność do prac precyzyjnych, ciężkich i na wysokościach, wyrokiem z dnia 15 czerwca 1999 r. zmienił zaskarżony wyrok i oddalił odwołanie. Motywy orzeczenia reformatoryjnego sformułował jako wynik oceny, że schorzenie wzroku nie stanowi o niezdolności do pracy wykonywanej przez ubezpieczoną. Sąd drugiej instancji jednocześnie stwierdził, że nie nabyła ona nigdy prawa do świadczeń ani w myśl przepisów obowiązujących w dacie wniosku, gdyż nie została zaliczona co najmniej do II grupy inwalidztwa, ani według przepisów obowiązujących w dacie orzekania, gdyż nie została uznana za niezdolną do pracy (argument z art. 11 ust. 1 pkt 2 ustawy zmieniającej z dnia 28 czerwca 1996 r.).

Kasacja ubezpieczonej od wyroku Sądu Apelacyjnego oparta została na podstawie naruszenia prawa materialnego przez błędną wykładnię art. 23 i art. 24 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin w brzmieniu obowiązującym od dnia 1 września 1997 r. Na uzasadnienie tej podstawy skarżąca podniosła, że "naruszenie prawa materialnego polega na nieprzyjęciu przez Sąd drugiej instancji - wbrew ustalonemu stanowi faktycznemu - że jest częściowo niezdolna do pracy od listopada 1997 r." Zdaniem skarżącej, Sąd przy ocenie jej zdolności do pracy oparł się na nie dość spójnych i niewystarczająco konsekwentnych wnioskach opinii biegłego okulisty i nie uwzględnił faktu stałego pogarszania się jej wzroku i wpływu tego pogorszenia na jej zdolność do pracy. Podstawę zaskarżenia wywiedzioną z art. 393¹ pkt 1 KPC skarżąca powiązała z kwestionowaniem dowodów oraz prawidłowości dokonanych ustaleń faktycznych, bowiem twierdziła, że jako osoba jednooczna nie może wykonywać pracy w wyuczonym zawodzie maszynistki, a także innych zawodach, które starała się podejmować. W oparciu o tę podstawę skarżąca wnosiła o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja, jako środek odwoławczy przenoszący sprawę przed Sąd Najwyższy celem dokonania kontroli orzeczenia sądu drugiej instancji z punktu widzenia naruszenia prawa, może zostać oparta wyłącznie na ściśle określonych podstawach. Podstawę zaskarżenia stanowić więc może albo naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie, albo naruszenie przepisów postępowania, jeżeli uchybienie to mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy. Wynika z tego, że niezbędne jest wskazanie w kasacji naruszenia prawa, czyli konkretnych przepisów, wyjaśnienie na czym to naruszenie polegało i - gdy chodzi o naruszenie przepisów postępowania - jaki wywarło lub mogło wywrzeć wpływ na wynik sprawy. Brak bliższego określenia podstawy kasacyjnej albo jej uzasadnienia stanowi wadę dyskwalifikującą pismo jako kasację bez możliwości jej uzupełnienia, i prowadzi do jej odrzucenia (art. 393³ i 393⁵ KPC, por. też: orzeczenia Sądu Najwyższego z 20 listopada 1996 r., I PKN 22/96, OSNAPUS 1997, nr 5, poz. 74, z 11 marca 1997 r., III CKN 13/97, Biuletyn SN 1997, nr 5, s.17, z 9 marca 1936 r., C.III. 915/35, Zb.Urz. 1936, poz. 466, z 21 października 1938 r., C.II. 325/38, OSP 1939, nr 3, poz. 148 oraz uchwałę składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z 30 kwietnia 1938 r., C.III. 319/37, Zb.Urz. 1938, poz. 303). W związku z tym, przytoczenie w rozpoznawanej kasacji podstawy kasacyjnej z art. 393¹ pkt 2 KPC bez wskazania na naruszenie jakiegokolwiek przepisu postępowania, oznacza, że w zakresie tej podstawy nie spełnia wymagań stawianych temu środkowi zaskarżenia. Jak jednak trafnie zauważono (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 września 1997 r., III CKN 174/97, nie publikowane, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 listopada 1997 r., III CKN 460/97, nie publikowany; wyrok z dnia 4 grudnia 1997 r., III CKN 280/97, nie publikowany oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 1998 r., II CZ 60/98, OSNC 1998 nr 11, poz. 190), nie jest możliwe odrzucenie kasacji w odniesieniu tylko do jednej z podstaw lub tylko co do części zarzutów, w sytuacji, gdy ze względu na inną podstawę albo zarzuty zgłoszone w jej ramach, wniesiony środek odwoławczy jest dopuszczalny.

Odnosi się to do podstawy kasacyjnej z art. 393¹ pkt 1 KPC, w ramach której wskazano przepisy art. 23 i 24 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 40, poz. 267 ze zm.). Uzasadnienie zarzutu obrazy tych przepisów nie zostało jednak w kasacji powiązane z wywodem ju-

rydycznym, lecz sprowadziło się do prezentowania przez skarżącego własnej wersji stanu faktycznego, polegającego na twierdzeniu, że “ubezpieczona jest częściowo niezdolna do pracy od listopada 1997 r.”, a więc do przywołania faktu, który w postępowaniu dowodowym nie znalazł potwierdzenia. Upadek podstawy naruszenia przepisów prawa procesowego, a więc jedynej drogi, jaka w postępowaniu kasacyjnym mogła doprowadzić do obalenia lub podważenia ustaleń dokonanych przez Sąd drugiej instancji, spowodował, że poza granicami rozważań Sądu Najwyższego (por. art. 393¹¹ KPC) pozostały wywody kasacji stanowiące polemikę z ustaleniami stanu faktycznego, który stał się dla Sądu Najwyższego wiążący (art. 393¹⁵ KPC).

Mając zatem na względzie, że skoro ustalone zostało - płynące z przeprowadzonych w sprawie dowodów - niespełnienie przez skarżącą przesłanki niezdolności do pracy, należy stwierdzić, że Sąd drugiej instancji nie popełnił błędu, odmawiając zastosowania wskazanych w kasacji przepisów, gdyż ustalony stan faktyczny nie odpowiada ich hipotezie. Przepisy te (art. 23 i art. 24 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin, Dz.U. Nr 40, poz. 267 ze zm.) nie zostały również naruszone przez ich zastosowanie w związku z przejściowym przepisem art. 11 ust. 2 ustawy z dnia 28 czerwca 1996 r. o zmianie niektórych ustaw o zaopatrzeniu emerytalnym i o ubezpieczeniu społecznym (Dz.U. Nr 100, poz. 461), albowiem skarżąca była uznana za inwalidkę III grupy według przepisu art. 23 ust. 1 w związku z art. 24 ust. 2 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin w brzmieniu obowiązującym do dnia 1 września 1997 r. wyłącznie z powodu jednooczości, czyli szczególnego naruszenia sprawności jej organizmu. Przed tą datą nie powstało po jej stronie prawo do renty inwalidzkiej, gdyż jako ubezpieczona z tytułu wykonywania działalności gospodarczej nie wykazała, że jest co najmniej inwalidką I lub II grupy, czyli osobą niezdolną do wykonywania jakiegokolwiek zatrudnienia (por. art. 9 ust. 4 ustawy z dnia 18 grudnia 1976 r. o ubezpieczeniu społecznym osób prowadzących działalność gospodarczą oraz ich rodzin, jednolity tekst: Dz.U. z 1989 r. Nr 46, poz. 250 ze zm.).

Przepis art. 9 przytoczonej ustawy uległ od dnia 1 września 1997 r. zmianie na mocy art. 6 pkt 2 ustawy z dnia 28 czerwca 1996 r. przez skreślenie jego ustępu 4; w konsekwencji po stronie osób objętych ubezpieczeniem z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej prawo do renty powstaje po stwierdzeniu niezdolności do pracy w każdym stopniu. Ta zmiana warunków do świadczeń z ubezpieczenia społecznego następuje według przepisu przejściowego art. 11 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 28

czerwca 1996 r., z którego wynika, że za osoby częściowo niezdolne do pracy po dniu 1 września 1997 r. uważa się osoby mające prawo do świadczenia wskutek zaliczenia do III grupy inwalidztwa na podstawie przepisów dotychczasowych. Skarżącej, która nie miała ustalonego prawa do świadczeń, albowiem przed dniem 1 września 1997 r. nie została zaliczona do II grupy inwalidztwa, przepis ten, którego istotę stanowi zachowanie praw nabytych, nie objął. Po wskazanej dacie natomiast nie została stwierdzona jej niezdolność do pracy według ocen przewidzianych w przepisie art. 23 ust. 1 w nowym brzmieniu, nadanym przepisem art. 1 pkt 2 ustawy z dnia 28 czerwca 1996 r. o zmianie niektórych ustaw o zaopatrzeniu emerytalnym i o ubezpieczeniu społecznym, toteż nie nabyła prawa do świadczeń z tytułu niezdolności do pracy. Upřednie zaliczenie jej do III grupy inwalidztwa, wyłącznie z powodu szczególnego naruszenia sprawności organizmu (§ 25 rozporządzenia Ministra Pracy, Płac i Spraw Socjalnych z dnia 5 sierpnia 1983 r. w sprawie składu komisji lekarskich do spraw inwalidztwa i zatrudnienia, trybu kierowania na badania przez te komisje oraz szczegółowych zasad ustalania inwalidztwa - Dz.U. Nr 47, poz. 214 ze zm.), mogłoby być uznane za częściową niezdolność do pracy w pojęciu art. 23 ust. 3 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 28 czerwca 1996 r. tylko wówczas, gdyby przed dniem 1 września 1997 r. z jego tytułu ustalone zostało prawo do świadczeń. Wymaga jeszcze rozważenia kwestia, że sprawa została wszczęta na skutek wniosku zgłoszonego i nie załatwionego przed dniem 1 września 1997 r., zatem przy jej rozpoznawaniu stosuje się - z mocy art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 28 czerwca 1996 r. - przepisy dotychczasowe traktujące o prawie do świadczeń uzależnionym od ustalenia grupy inwalidztwa. W związku z tym postępowanie w sprawie nie może doprowadzić do stwierdzenia inwalidztwa, czyli nieistniejącej już kategorii ryzyka ubezpieczenia społecznego, gdyż przy rozpoznawaniu takich spraw znajduje odpowiednie zastosowanie art. 11 ust. 1 ustawy zmieniającej. Zgodnie z tym przepisem, ocena prawa do renty następuje stosownie do nowego brzmienia przepisów art. 23 i 24 ustawy o z.e.p. Według przepisu art. 23 ust. 1 w tym brzmieniu, osobą niezdolną do pracy jest osoba, która całkowicie lub częściowo utraciła zdolność do pracy zarobkowej z powodu naruszenia sprawności organizmu i nie rokuje odzyskania zdolności do pracy po przekwalifikowaniu. Stwierdzenie niezdolności do pracy w znaczeniu prawnym stanowi wynik oceny, w jakim stopniu naruszenie sprawności organizmu osoby danej płci i w określonym wieku, przy uwzględnieniu możliwości jej odzyskania przez

leczenie i rehabilitację (element biologiczny), wpływa na możliwość wykonywania przez nią pracy zgodnej z poziomem wykształcenia, wieku i predyspozycji psychofizycznych, przy negatywnym rokowaniu co do celowości przekwalifikowania (element socjalno-ekonomiczny). Ocena prawa ubezpieczonej do renty według tych kryteriów, przy ustaleniu, że mimo pogorszenia widzenia w oku lewym, nie utraciła - jak stanowi art. 23 ust. 3 ustawy o z.e.p. (w brzmieniu Dz.U. z 1996 r. Nr 100, poz. 461) - w znacznym stopniu zdolności do pracy zgodnej z poziomem kwalifikacji i może bez przeciwwskazań medycznych wykonywać wiele prac powszechnie kwalifikowanych jako "prace umysłowe", jest negatywna.

Biorąc powyższe pod rozwagę, Sąd Najwyższy oddalił kasację na podstawie art. 393¹² KPC.

=====